

Sisällys

<i>Esipuhe (Leena Aho)</i>	13
<i>Johdanto</i>	15
<i>Varpu Eloranta</i>	
1. Miksi opettaa ja opiskella biologiaa?	17
1.1. Biologian opetuksen viimeaikainen kehitys Suomessa ja ulkomailla (EJ)	18
1.1.1. Opetustiedon käsityksiä ja malleja	20
1.1.2. Opetustiedon muutosten vaikutukset biologian opetukseen Suomessa	21
1.2. Suomen valtakunnalliset opetussuunnitelmat (EJ)	21
1.2.1. Perusopetuksen opetussuunnitelma	22
1.2.2. Lukion opetussuunnitelma.....	23
1.2.3. Vuoden 2004 ja 2003 opetussuunnitelmien tarkastelua	25
1.3. Esimerkkejä EU:n opetussuunnitelmista (EJ)	26
1.3.1. Iso-Britannia	26
1.3.2. Itävalta	28
1.4. Biologian luonne oppiaineena (VE)	32
1.4.1. Vuosiluokat 1–6	33
1.4.2. Vuosiluokat 7–9	35
1.4.3. Lukio	37
1.5. Biologian suhde muihin oppiaineisiin (EJ)	37
1.5.1. Biologian suhde maantietoon	37

1.5.2. <i>Biologian suhde terveystietoon</i>	39
1.5.3. <i>Biologian suhde kemiaan ja fysiikkaan</i>	42
1.6. Yhteenveto (VE)	42

Eila Jeronen

2. Biologian opetus ja sen suunnittelu	47
2.1. Tiedonkäsitys, oppimiskäsitykset ja biologian opetus	47
2.1.1. <i>Tiedonkäsitys</i>	48
2.1.2. <i>Oppimiskäsitykset</i>	49
2.2. Suunnittelun päämäärä ja tarkoitus	53
2.2.1. <i>Suunnittelun merkitys</i>	54
2.2.2. <i>Opetuksen suunnittelun vaiheet</i>	56
2.2.3. <i>Opettajan ja oppijoiden rooli eri vaiheissa</i>	56
2.3. Opetus-opiskelu-oppimistavoitteet	57
2.3.1. <i>Tieto- ja ajattelutavoitteet</i>	59
2.3.2. <i>Taitotavoitteet</i>	60
2.3.3. <i>Tunne- ja asennetavoitteet</i>	62
2.4. Tiedon rakenne	63
2.4.1. <i>Opetuksen ydinaines -käsite</i>	64
2.4.2. <i>Ydinainesanalyysi</i>	64
2.4.3. <i>Käsiteanalyysi</i>	65
2.5. Suunnitelmien yleisrakenne	66
2.5.1. <i>Vuosisuunnitelmat</i>	67
2.5.2. <i>Jaksosuunnitelmat</i>	67
2.5.3. <i>Tuntisuunnitelmat</i>	73
2.6. Luokkahuonetyöskentelyn suunnittelu	73
2.7. Laboratorio- ja maastotöiden suunnittelu ja työturvallisuus	76

2.7.1. Suunnitteluvaiheessa pohdittavia kysymyksiä.....	76
2.7.2. Työturvallisuus	78
2.8. Tieto- ja viestintätekniikan käytön suunnittelu.....	82
2.9. Esimerkkejä jakso- ja tuntisuunnitelmista	84
2.9.1. Alaluokkien Kesästä syksyyn -jakso	85
2.9.2. Yläluokkien Metsäluonto-projekti.....	89
2.9.3. Lukion metsäopetus	89
2.10. Yhteenveto.....	92

Irmeli Palmberg

3. Biologian opetusmuodot ja työtavat	93
3.1. Opettajakeskeiset opetusmuodot (IP)	94
3.1.1. Esittävä opetus	94
3.1.2. Kyselevä opetus ja opetuskeskustelut.....	95
3.1.3. Opetusmuotojen vertailua	97
3.2. Tutkivaan oppimiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat työtavat (IP)	97
3.2.1. Tutkiva oppiminen (EYP)	97
3.2.2. Ongelmalähtöinen oppiminen (EYP)	102
3.2.3. Projektityöskentely (EYP).....	107
3.2.4. Luonnontieteellinen tutkimus työtapana (EYP)	109
3.2.5. Ryhmätyöt (IP).....	111
3.2.6. Kiertopiste- eli pysäkkityöskentely (IP).....	112
3.2.7. Käsitekartat ja Vee-heuristiikka tutkivan oppimisen apuvälineinä (IP)	114
3.2.8. Suljettu ekosysteemi ongelmanratkaisuesimerkinä (IP).....	115
3.3. Laboroinnit ja kokeilut tutkivan ja ongelmakeskeisen oppimisen työtapoina (IP)	119
3.3.1. Paperilaboroinnit (IP & EYP).....	119

3.3.2. <i>Preparoinnit sekä eliö- ja elinleikkeet (IP)</i>	119
3.3.3. <i>Demonstraatiot (IP & EYP)</i>	120
3.3.4. <i>Koeputkilaboroinnit ja kokeilut (IP)</i>	121
3.3.5. <i>Integroivat laboroinnit (IP)</i>	122
3.3.6. <i>Mikroskopoinnit ja mikrotason tutkimukset (IP)</i>	122
3.3.7. <i>Elävät eliöt ekologian ja etologian opetuksessa (IP)</i>	123
3.4. Maasto-opetus ja kenttätyöt (AU)	124
3.4.1. <i>Lyhyet maastokäynnit</i>	126
3.4.2. <i>Lajintuntemuksen kartuttaminen maasto-opetuksessa</i>	130
3.4.3. <i>Lyhytkestoiset opintoretket ja vierailut</i>	131
3.4.4. <i>Pitkäkestoiset opintoretket ja leirikoulut</i>	132
3.5. Yhteistoiminnalliset maastotutkimukset yhteistoiminnallisen oppimisen esimerkkeinä (LP & SK)	135
3.5.1. <i>Yhteistoiminnallinen oppiminen ja koulun toiminta</i>	136
3.5.2. <i>Yhteistoiminnallinen maasto-opetus</i>	136
3.5.3. <i>Opettajankoulutuksen yhteistoiminnallisen maasto-opetuksen malli</i>	137
3.5.4. <i>Opettajaopiskelijoiden kokemuksia maasto-opetuksesta</i>	138
3.5.5. <i>Johtopäätökset</i>	140
3.6. Opetuspelit ja -leikit (IP)	141
3.6.1. <i>Erytyyppisten pelien ja leikkien pedagogiset ulottuvuudet</i>	142
3.6.2. <i>Esimerkkejä peleistä ja leikeistä</i>	143
3.7. Suggestopedia (EJ)	144
3.7.1. <i>Suggestopedian oppitunti ja sen rakenne</i>	145
3.7.2. <i>Esimerkki suggestopedian käytöstä biologiassa</i>	147
3.8. Muita työtapoja ja oppimisen muotoja (IP)	147
3.8.1. <i>Toiminnalliset vierailut työmuotona</i>	147
3.8.2. <i>Tietokoneavusteinen opetus</i>	148

3.8.3. Roolileikit ja argumentaatioharjoitukset	149
3.8.4. Draamapedagogiikka ja story-line	150
3.9. Biologian työtavat perusopetuksessa ja lukiossa (EJ & MK)	151
3.9.1. Työtavat alaluokilla	151
3.9.2. Työtavat yläluokilla	153
3.9.3. Työtavat lukiossa	159
3.10. Yhteenveto (IP)	160

Eila Jeronen

4. Oppilas oppijana	161
4.1. Autenttisen oppimisen lähtökohtia (AL)	166
4.1.1. Nuoruvaiheen tyypilliset piirteet ja kehitystehtävät	162
4.1.2. Minäkäsitys	165
4.1.3. Kognitiivis-motivatornaaliset tekijät	166
4.1.4. Kontekstuaalisuus merkityksellisen oppimisen edistäjänä	168
4.1.5. Koontia	170
4.2. Yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen (EJ)	171
4.3. Ajattelun kehittymisestä luonnontieteiden näkökulmasta (EJ)	176
4.4. Esimerkkejä oppijoiden eriyttämisestä eri luokka-asteilla (EJ)	178
4.1.1. Kuudesluokkalaisten pienoistutkimus aiheesta Lisääntyminen	178
4.1.2. Yhdeksäsluokkalaisten kyselyyn harjaannuttaminen: Sukupuolielinten rakenne ja toiminta	179
4.1.3. Lukiolaisten Monohybridiristeytysä-tunti	180
4.5. Yhteenveto (EJ)	180

Eila Jeronen

5. Resurssit, niiden käyttö ja kehittäminen biologian opetuksessa	181
5.1. Oppimisympäristöt (EJ)	183
5.1.1. Perusluokat (EJ).....	183
5.1.2. Laboratorioluokat (EJ)	184
5.1.3. Tietokoneluokat (EJ)	186
5.1.4. Koulun ulkopuoliset oppimisympäristöt (AU)	194
5.2. Resurssien valitseminen, valmistaminen ja käyttö (EJ)	198
5.2.1. Monisteet.....	201
5.2.2. Oppi- ja työkirjat.....	201
5.2.3. Kuviot, kuva-analyysi ja esimerkkejä kuvioiden käytöstä opetuksessa	208
5.2.4. Media	212
5.2.5. Muut oppimateriaalit.....	216
5.3. Yhteenveto (EJ)	216

Irmeli Palmberg

6. Arviointi ja arvostelu	217
6.1. Kokonaisvaltainen arviointi (IP)	218
6.2. Autenttinen arviointi (IP)	219
6.3. Arvioinnin eri ominaisuuksista ja käyttötavoista (IP)	220
6.4. Arvioinnin eri muodot luonnontieteissä (IP)	221
6.4.1. Arviointimenetelmän valinta ja arviointikysymyksiä (IP).....	222
6.4.2. Testi- ja koetehtävyyppit ja niiden käyttö arvioinnissa (IP)	224
6.4.3. Portfolio- eli salkkuarviointi (IP)	227
6.4.4. Projektityöskentelyn ja muiden prosessiluonteisten työtapojen arvioinnista (EYP)	228
6.4.5. Työselostusten, työvihkojen ja -kirjojen arviointi (IP)	229

6.5. Arvostelu ja arvosteluasteikot (IP)	229
6.6. Arviointipalaute ja sen opetuksellinen arvo (IP)	231
6.7. Kansalliset ja kansainväliset arvioinnit (VE)	231
6.7.1. Perusopetuksen päättöarviointi.....	232
6.7.2. Ylioppilaskirjoitukset.....	233
6.7.3. LUMA, TIMS ja PISA esimerkkeinä kansallisista ja kansainvälisistä arvioinneista	235
6.8. Esimerkkejä arviointikriteereistä ja niiden käytöstä (EJ & MK)	238
6.8.1. Kokonaisvaltaisen arvioinnin kriteerit.....	238
6.8.2. Ymmärtämisen kriteerit.....	238
6.8.3. Tutkivan oppimisen toiminnan kriteerit	240
6.9. Arvioinnin laadun kehittäminen (EJ)	240
6.10. Yhteenveto (IP)	242

Varpu Eloranta

7. Biologian opetus ja tulevaisuus	245
7.1. Kestävä tulevaisuus (LH)	246
7.1.1. Kestävä kehitys perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.....	246
7.1.2. Kestävä kehitys lukion opetussuunnitelman perusteissa	249
7.1.3. Köyhtyvä eliömaailma biologian opetuksen ja kestävän tulevaisuuden haasteena	250
7.2. Ympäristökasvatus biologian opetuksessa eri luokka-asteilla (HC)	254
7.2.1. Ympäristön ja ympäristökasvatuksen ulottuvuuksia.....	255
7.2.2. Havainnot, ympäristöherkkyys, kokemukset ja henkilökohtaiset merkitykset	256
7.2.3. Ympäristöön liittyvät tiedot ja ympäristötietoisuus	256
7.2.4. Ympäristöön liittyvät taidot ja halu toimia ympäristössä	257

7.2.5. Asenteet, arvot ja moraalit.....	258
7.2.6. Osallisuus, aktiivinen kansalaisuus ja vastuullisuus.....	258
7.3. Arvokasvatus biologian opetuksessa (HC)	260
7.4. Yhteenveto (VE)	262

Varpu Eloranta

8. Ammatillinen kehittyminen biologian opettajaksi ja opettajana	263
8.1. Reflektio ammatillisen kehittymisen tukena (VE)	263
8.2. Itsearviointi: reflektiopäiväkirjan käyttö (VE).....	267
8.3. Portfolion käyttö (VE).....	269
8.4. Jatko- ja täydennyskoulutus (VE).....	270
8.5. Yhteistyö ja verkottuminen (VE).....	272
8.6. Opettajan työn eettiset ulottuvuudet (EJ)	273
8.6.1. Opettajan työtä ohjaavat arvot.....	273
8.6.2. Arvioinnin eettiset vaatimukset	275
8.7. Biologian opettajaksi kasvaminen ja kehittyminen (EJ, MK & AT)	276
8.7.1. Käsityksiä biologian opettajuudesta (EJ, MK & AT).....	277
8.7.2. Yliopisto-opettajan ja tutkijan näkökulma biologian opiskelusta ja opiskelijoista (SS)	279
8.8. Monikulttuurisuus biologian opetuksessa (EJ & MK).....	282
8.8.1. Monikulttuurisuus oppimisen eheyttämisessä.....	283
8.8.2. Monikulttuurisuus yhteiskunnassa -teema esimerkkinä monikulttuurisuusopetuksesta.....	284
8.9. Kohti inklusiota (PM).....	285
8.10. Yhteenveto (VE).....	289

Irmeli Palmberg

9. Ainedidaktinen tutkimus: opettaja tutkijana	291
9.1. Biologian opetuksen tutkimuksesta ja tutkimusmenetelmistä (IP)	292
9.1.1. Laadullinen ja määrällinen tutkimus	293
9.1.2. Tutkimuksen luotettavuudesta	294
9.1.3. Erilaisia aineistonhankintamenetelmiä ja tutkimuksen lähestymistapoja	295
9.2. Tutkimuksen suunnittelun ja toteuttamisen vaiheita (IP) ..	303
9.2.1. Aiheen valinta ja rajaaminen	304
9.2.2. Tiedonhaku ja kirjallisuuskatsaus	304
9.2.3. Viitekehys ja tutkimustehtävä	307
9.2.4. Aineiston hankinta, tutkimus- ja analysointimenetelmät	307
9.2.5. Tutkimustulokset, johtopäätökset ja pohdinta	309
9.2.6. Raportin kirjoittaminen ja julkaiseminen	310
9.3. Biologian didaktiikka biologian opettajan työtä tutkivana ja kehittämään pyrkivänä tieteenä (MÄ)	312
9.3.1. Opettajan työn tutkimisen näkökulma biologian didaktiikkaan	312
9.3.2. Biologian ja biologian didaktiikan eroista ja yhteyksistä tieteenaloina	313
9.3.3. Biologian didaktiikan tutkimuksen luonteesta	314
9.3.4. Biologian didaktiikan yleisjäsenitys kasvatustieteen näkökulmasta	315
9.4. Yhteenveto (IP)	319
Kirjallisuus	325
Kirjoittajat	347
Hakemisto	353